

УДК (341.23+323.1):004

ТИХОМИРОВ О.О., доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної безпеки держави Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки і стратегічних комунікацій Національної академії Служби безпеки України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5163-6584>

БЕЛЯКОВ К.І., доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, головний науковий співробітник наукового відділу інформаційного суспільства і права Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9517-2192>

ІНФОРМАЦІЙНА РЕІНТЕГРАЦІЯ ЯК БАЗИС ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.2\(53\).334037](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.2(53).334037)

Анотація. Статтю присвячено осмисленню базових особливостей процесів реінтеграції і відновлення в Україні в умовах розвитку інформаційного суспільства, які пропонується називати "інформаційна реінтеграція". Зазначається, що процеси дезінтеграції в Україні та Європі зумовлюються деструктивними інформаційними впливами, мають два ключових аспекти – змістовий та інструментальний та створюють наслідки на ціннісному, світоглядному, культурному, освітньому, комунікативному, інтелектуальному, ідеологічному рівнях. Як процес протилежний дезінтеграції, аналогічним чином має розглядатися інформаційна реінтеграція, що вказує на необхідні вектори і базові позиції державної політики реінтеграції в Україні. Підкреслюється, що ідея інформаційної реінтеграції наукою ще не розроблена, однак констатується фактична наявність і розгалуженість елементів інформаційної реінтеграції в положеннях стратегій і планів дій щодо реінтеграції і відновлення в Україні, а також в меседжах представників державної влади. В контексті формування елементів та напрямів інформаційної реінтеграції відзначається прогресивність концепцій деокупації та відновлення Криму. В основі осмислення інформаційної реінтеграції пропонуються принципи багатоаспектності, екстериторіальності, україноцентризму, рівності і справедливості, пріоритету прав людини тощо. Прогнозується, що надалі ідея інформаційної реінтеграції розвиватиметься як базис реінтеграційних процесів та відповідної державної політики в умовах розвитку в Україні інформаційного суспільства, подальшого розгортання цифрової трансформації, широкого впровадження новітніх цифрових технологій, інтеграції України до європейського правового і ціннісного просторів.

Ключові слова: інформаційна реінтеграція, відновлення, інформаційна політика, інформаційна безпека, інформаційне суспільство, цифровізація, права людини, цифрові права.

Abstract. The article is devoted to the basic features comprehension of reintegration and recovery processes in Ukraine in the context of the information society development, which is proposed to be called "information reintegration". It is noted that the processes of disintegration in Ukraine and Europe caused by destructive information influences have two key aspects – content-related and instrumental – and create consequences at the value, worldview, cultural, educational, communicative, intellectual, ideological levels. As a process opposite to disintegration, information reintegration should be considered in a similar way, which indicates the necessary vectors and basic positions of the state policy of reintegration in Ukraine. It is emphasized that the idea of

information reintegration has not yet been developed by science, however, the actual presence and ramification of elements of information reintegration in the provisions of strategies and action plans for reintegration and recovery in Ukraine, as well as in the messages of state authorities' representatives, are noted. In the context of the information reintegration elements formation and directions, the progressiveness of the concepts of de-occupation and recovery of Crimea is noted. The principles of multiaspectness, extraterritoriality, Ukraine-centrism, equality and justice, the priority of human rights, etc., are proposed as the basis for information reintegration understanding. It is predicted that in the future, the idea of information reintegration will develop as the basis for reintegration processes and the corresponding state policy in the context of the information society development in Ukraine, the further deployment of digital transformation, the widespread introduction of the latest digital technologies, and the integration of Ukraine into the European legal and value spaces.

Keywords: *information reintegration, recovery, information policy, information security, information society, digitalization, human rights, digital rights.*

Постановка проблеми. Виникнення проблеми інформаційної реінтеграції в Україні спричинено масштабуванням попередніх дезінтегруючих інформаційних впливів, які не є новими, а скоріш завжди були підготовчими засадами (латентна дезінтеграція) і адаптивним супроводженням послідовного втручання рф у державотворення України з метою недопущення її існування як дійсно самостійної, незалежної, високорозвиненої, впливової держави з великим потенціалом майбутнього зростання.

У цьому контексті простежуються різні ракурси дезінтеграційних процесів, що реалізуються насамперед в інформаційній площині, або через інформаційну сферу суспільства, і постійно мають бути предметом державної політики в епоху інформаційного зростання. Таким ракурсами зокрема є: ціннісний, світоглядний, культурний, освітній, комунікативний (мовний), інтелектуальний, ідеологічний.

Поняття “дезінтеграція” у його значенні як антиподу “інтеграції” в наукових дискурсах у соціальних науках використовується часто, зокрема щодо пояснення нестабільності соціальних, економічних і політичних процесів, що відбуваються не тільки в Україні, Молдові, Грузії, а й в сучасній Європі. Важливо й те, що достатньо давно українськими і європейськими дослідниками відзначався своєрідний “природний баланс” тенденцій інтеграції і дезінтеграції в континентальному масштабі – приміром, інтеграція на заході Європи і спричинена нею дезінтеграція на Сході [1-6]. Цими змінами зумовлено низку проблем, щодо яких наразі очевидного рішення немає – вони не тільки посилюються з війною, розв’язаною рф проти України, та іншими гібридними протистояннями на планеті, а й швидко набувають нових форм.

Окремий науковий інтерес в фокусі майбутнього відновлення України становить комплекс реінтеграційних процесів, насамперед в інформаційній сфері, які сьогодні залишаються малодослідженими та можуть розглядатися в межах самостійного предмета пізнання – інформаційної реінтеграції. Вироблення таких знань має забезпечити наукову підтримку державної інформаційної і безпекової політики та, зокрема, досягнення однієї із визначених стратегічних цілей інформаційної безпеки України – “Інформаційна реінтеграція громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях та на прилеглих до них територіях України, до загальноукраїнського інформаційного простору...” [7].

З огляду на зазначене, поняття “інформаційна реінтеграція” очевидно матиме міждисциплінарний характер, а політика інформаційної реінтеграції в Україні, попри спричинене війною складне становище, базуватиметься на конституційних засадах

державотворення і фундаментальних європейських правових цінностях – демократії, верховенстві права, пріоритеті прав людини. Водночас, осмислення проблем і пріоритетів інформаційної реінтеграції в Україні вимагає розуміння загальносвітових, регіональних європейських та внутрішніх тенденцій інформатизації суспільного життя, які зумовлюють становлення інформаційного суспільства, його переваги і вади, насамперед ті, що використовуються в нових форматах сучасної політичної і геополітичної боротьби.

За таких умов “інформаційна реінтеграція” як комплекс унікальних процесів відновлення й розвитку України потребує осмислення в усіх взаємопов’язаних ракурсах і контекстах, зокрема правовому, політичному, технологічному. **Метою цієї статті** стало формування орієнтирів гармонійного людиноцентрованого змісту поняття “інформаційна реінтеграція”, що сприятиме повноті й ефективності державної реінтеграційної політики, відповідного правового регулювання, забезпеченню справедливості і поваги до прав людини в процесі реінтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інформаційну реінтеграцію як окремий предмет державної діяльності, правового регулювання, наукових досліджень ще не сформовано. Утім реінтеграційні процеси, які розгортаються в Україні, з огляду на їх значущість в перспективі відновлення і подальшого державотворення, привертають постійну увагу як в межах проектів стратегій відповідної державної політики, так і на рівні формування їх наукового підґрунтя.

Наукові роботи, присвячені власне інформаційній реінтеграції, важко назвати численними. При цьому траєкторія наукового інтересу до цієї теми формується з розвитком системи знань про реінтеграцію в цілому та з осмисленням її унікальності в Україні. У вітчизняному науковому просторі в зазначеному контексті можна виділити роботи, присвячені: етно-політичним чинникам реінтеграції та дезінтеграції [8-10]; проблемам реінтеграції тимчасово окупованих територій [11-14]; державній інформаційній політиці в реінтеграції [15; 16], а також зарубіжному досвіду реінтеграції [17-19].

Вбачається, що в цій траєкторії надалі своє місце посяде багатоаспектний розвиток ідеї інформаційної реінтеграції, яка пояснюватиме первинність і фундаментальність саме інформаційної складової реінтеграції у технологічно-залежному інформаційному суспільстві, а також у світлі реалій і перспектив цифрової трансформації, зумовлених нею соціальних змін, та незмінності пріоритету прав людини в сучасному європейському правовому просторі.

Виклад основного матеріалу. Загалом балансування в умовах дії факторів інтеграції і дезінтеграції в різних сферах вказує на важливі дилеми для виживання й розвитку в майбутньому. Найбільш яскраво результати цих процесів відображаються в геополітиці та міжнародних відносинах, а показовим і масштабним прикладом можна назвати вихід Великої Британії з ЄС (Brexit).

Оскільки дезінтеграція сьогодні реалізується насамперед шляхом спектру інформаційних впливів, то їх поєднання можна узагальнено називати “інформаційна дезінтеграція”, розуміючи її у двох аспектах:

1) змістовому – що виражається в формуванні стійких уявлень про явища, події, історію, перспективи, цінності (здебільшого викривлених, хибних, нав’язаних, часто безальтернативних), які стають базисом масштабування маніпулятивних деструктивних впливів;

2) інструментальному – коли інформація та інформаційні (зокрема, цифрові) технології використовуються як супроводжувальний засіб досягнення дезінтеграції в різних сферах (політичній, економічній, соціальній, інформаційній тощо).

Відповідно, зворотній процес – це “інформаційна реінтеграція”, який так само матиме змістовий та інструментальний аспект, а система реінтеграційних заходів може бути ефективною і повною тільки якщо охоплюватиме усі згадані ракурси – ціннісний, світоглядний, культурний, освітній, комунікативний (мовний), інтелектуальний, ідеологічний.

Отже, поняття “інформаційна реінтеграція”, в умовах сучасного інформаційного суспільства, повинно бути наповнене наскрізним системоутворювальним змістом, що необхідно враховувати в процесі формування реінтеграційної політики держави.

Історія взаємовідносин України і росії в різні історичні періоди, а також сучасні українські реалії, демонструють, що інформаційна дезінтеграція як елемент інформаційної війни часто-густо відбувається безвідносно фізичної (територіальної) дезінтеграції. Точніше вона передує, супроводжує і сприяє закріпленню основного ефекту, потрібного ворогу, – “м’якого” підкорення людей, використання їх інтелектуального і культурного потенціалу, підвищення власної “фейкової могутності” і впливовості на світовій арені, та зрештою, привласнення природних ресурсів і територій. Останнє, у разі недостатньої ефективності усіх інших засобів, відбувається шляхом відкритої збройної агресії.

Варто підкреслити, що впливи за подібними сценаріями рф намагається реалізувати в Європі і загалом по всьому світу. Це так само може призводити до дезінтеграційних проявів в площині різних проблем регіонального і світового масштабу та становить загрози для України, що у визначальній мірі реалізуються в інформаційному просторі. Зокрема йдеться про деструктивну діяльність рф щодо:

1) загальносвітової єдності в безпекових позиціях (приміром, зближення рф з Іраном, Північною Кореєю, підтримка визнаної терористичної організації Хамас шляхом публічних відносин);

2) внутрішньої стабільності окремих країн (наприклад, Франції у зв’язку з політичною діяльністю Марін Ле Пен; впливу на референдум у Великій Британії щодо Brexit та вибори у США, сприяння каталонському конфлікту);

3) формування і просування “антизахідної” політичної та ідеологічної позиції країн африканського регіону;

4) зменшення підтримки України (приміром, стимулювання деструктивної з точки зору європейської єдності щодо України позиції Угорщини і особисто Віктора Орбана).

Мета дій рф очевидна – дестабілізація ситуації у світі різними шляхами. Підтримка тероризму, сепаратизму і колабораціонізму серед них займають чільне місце, а свої наміри рф здійснює з використанням широкого спектру засобів інформаційного впливу.

Іншим важливим аспектом, що вказує на особливі вимоги до інформаційної політики реінтеграції в Україні в її воєнних і, очевидно, повоєнних реаліях, є загалом переосмислення ставлення до елементів інформаційної війни. Ще у 2012 році відомий український дослідник Г. Почепцов, аналізуючи “інформаційні війни” як постійно змінний об’єкт, зокрема у розумінні цього поняття, що розвивається в США, відзначив таке: “У професійному середовищі військових теж відбуваються суттєві термінологічні зрушення. “Інформаційні війни” було замінено на “інформаційні операції”, які тепер стають базовим терміном для всіх інших позначень цього інструментарію. Це пов’язано з тим, що “інформаційні війни” використовують лише під час війни. У той же час інформаційні операції можливі й у мирний час”; “Інформаційні війни” більше закріплені

за зовнішніми діями, в той же час реально більшу частину практики, особливо на пострадянському просторі, зосереджено в чисто внутрішній сфері...” [20].

З огляду на це, інформаційна реінтеграція в Україні як системний напрям державної політики (не тільки внутрішньої), спрямований на відновлення конституційно закріплених і визнаних світовою спільнотою “параметрів” української держави, насамперед її цілісності і недоторканності, включатиме й заходи щодо безпосередньої протидії інформаційним операціям ворога, що продовжуватимуться надалі, а також проведення інформаційних операцій відновлювального характеру.

Інформаційна реінтеграція, хоча і має свій цільовий контекст і здебільшого прив’язку до тимчасово окупованих територій, фактично є екстериторіальною. В частині притаманних їй заходів інформаційна реінтеграція перетинається з інформаційною боротьбою (або ж інформаційним протиборством) з ворожою інформаційною агресією та її наслідками. Сутнісна ознака, що відрізняє саме інформаційну реінтеграцію – це реалізація через інформаційну сферу і за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Таким чином можна стверджувати, що предметна сфера внутрішньої інформаційної політики реінтеграції в Україні утворюється складним чином – визначається не стільки тимчасово окупованими територіями, скільки категоріями населення, щодо яких інформаційний вплив рф має дезінтеграційний ефект, а також сферами суспільного життя, в яких цей ефект максимально відчутний.

Проблеми тимчасово окупованих територій в масштабах нашого сьогодення вже є достатньо тривалими. Президент України, РНБО, Кабінет Міністрів України, профільні міністерства і відомства та спеціально створені інституції постійно працюють на розробленням стратегій і планів дій щодо їх деокупації, реінтеграції, відновлення. Складова інформаційної політики в них є традиційною, але як правило позиціонується як один з напрямів поряд із поверненням інститутів державної влади, відновленням інфраструктури, вирішенням економічних і гуманітарних проблем, соціальним захистом і психологічною допомогою. За такого підходу пріоритетні напрями інформаційної політики визначаються здебільшого вирішенням найбільш актуальних очевидних задач деокупації та початку постдеокупаційного періоду.

Так, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України 2023 року “Про підготовку до дій із стабілізації ситуації на деокупованих територіях Донецької і Луганської областей та їх реінтеграції” серед напрямів діяльності координаційних груп щодо інформаційної політики виділено: організацію медіа-центрів; відновлення роботи теле-, радіомовлення; розгортання мережі засобів зовнішньої реклами; організацію інформування медіа та населення про актуальну ситуацію в населеному пункті; відновлення надання електронних комунікаційних послуг [21].

Аналогічний комплекс напрямів, але в більш розгорнутому вигляді міститься в Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, затвердженій Указом Президента України у 2021 році. Але, враховуючи особливості вирішення кримського питання, серед пріоритетів інформаційної політики щодо його реінтеграції виділено напрями, які загалом відображають ідеї, що мають стати частиною основи єдиної системної політики реінтеграції в інформаційній сфері, а саме:

- виготовлення та поширення на тимчасово окуповану територію контенту адаптивного характеру, зокрема через розвиток новітніх цифрових засобів комунікації, теле- і радіомовлення;

- протидія поширенню дезінформації щодо тимчасово окупованої території на світовій арені на основі активної співпраці органів державної влади України та органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів владних повноважень з громадянським суспільством у межах національного, регіонального чи міжнародного форматів, зокрема шляхом поширення українського медіаконтенту за межами України;

- сприяння формуванню національних механізмів констатації правди про факти щодо збройної агресії РФ та тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя (зокрема, об'єктивна та достовірна документальна реконструкція подій, оприлюднення найбільш резонансних фактів грубих порушень прав і основоположних свобод людини, норм міжнародного гуманітарного та кримінального права задля запобігання маніпуляціям історією в політичних, освітніх та інших інтересах) [22].

Видається, що внутрішня державна інформаційна політика щодо деокупації і реінтеграції повинна будуватися не стільки з позицій обов'язку держави по забезпеченню своїх громадян на тимчасово окупованих територіях інформацією необхідною для їх життєдіяльності й відновлення державної влади – це лише першочергове завдання, скільки з акцентом на повноцінному охопленні національним інформаційним простором, м'якому, але ефективному, залученню до нього людей на цих територіях, що й забезпечить просування інформаційної реінтеграції в усіх її ракурсах – ціннісному, культурному, комунікативному, освітньому тощо. Тобто базисна проблема саме інформаційної реінтеграції (в комплексному розумінні) має виглядати так: повернення до України не лише тимчасово окупованих територій, а, передусім, людей, які зазнали дезінтеграційного інформаційного впливу.

Саме в питаннях інформаційної реінтеграції Криму, які по-своєму складні й багатовимірні, державне стратегічне бачення є найбільш послідовним, системним, прогресивним і деталізованим. Про що свідчать відповідні Стратегія, План заходів та ініціативи, підтримувані в межах міжнародного партнерства, зокрема проект Reintegration Management Program за підтримки Офісу Президента України [22-24].

У цьому ж контексті необхідно відзначити також оприлюднену Представництвом Президента України в Автономній республіці Крим у 2023 році “Стратегію когнітивної деокупації Криму”, яка ґрунтується на експертних думках українських і кримськотатарських експертів у різних галузях, отриманих анонімно. Вже сама назва Стратегії свідчить про інший ракурс постановки мети – “ціннісна трансформація сприйняття та життєустрою Криму та реінтеграція його мешканців в український суспільно-політичний та культурний простори, а також надання надійних гарантій для перспектив людського розвитку” [25]. Досягнення цієї мети передбачає виконання комплексу людиноцентризованих задач, які Стратегією узагальнено визначаються так: “інтенсивна соціально-психологічна та реінтеграційна міжпоколінна робота з різними групами мешканців Криму, а також особливо з їхніми переконаннями, емоціями, страхами, надіями, очікуваннями, ментальними установками, уявленнями, соціальними ідентичностями та іншими гуманітарними і суспільними характеристиками, які формувалися історично в умовах російської колоніальної політики, а згодом зазнали посилення внаслідок окупації півострова у 2014 році” [25].

Когнітивна деокупація Криму вже розглядається українською владою серед постдеокупаційних пріоритетів, зокрема поряд з гуманітарною деокупацією, але відносно відособлено і без акценту на їх першочерговості [26].

Наразі можна констатувати, що український політикум наближається до єдиного бачення та поступового усвідомлення первинності й системності інформаційної реінтеграції та відновлення. Так, багато позицій щодо цього було висловлено в межах

Всеукраїнського форуму “Культурна та інформаційна реінтеграція деокупованих територій”, який відбувся в березні 2024 року. Зокрема, заступник міністра з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Анатолій Стельмах зазначив: “Міністерство реінтеграції ставить в основу своєї роботи роботу з деокупованими територіями... Ці території після деокупації мають в максимально короткі строки бути інтегровані в українське суспільство, в українську економіку, і в український в тому числі культурний простір” [27]. А Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень наголосив, що реінтеграцію деокупованих територій першочергово потрібно починати з мовного питання: “Українська мова – це питання національних інтересів, нашої стратегії, безпеки, майбутнього. Саме тому моє розуміння деокупації, в першу чергу, починається з мови” [28].

Остання думка потребує особливої уваги в контексті формування основ політики системної інформаційної реінтеграції, оскільки невирішеність мовного питання щодо окремих категорій українців і регіонів завжди буде бар’єром для їх комунікації в україномовному національному інформаційному просторі. Якісний український контент, створення якого є непростим завданням держави і всього українського народу, що загалом корелює із проблемою забезпечення інформаційної безпеки, має стати очікуваним, бажаним, необхідним, цікавим і комфортним для всіх громадян України.

Загалом напрями дискусії на згаданому вище форумі засвідчили й поточне бачення пріоритетів інформаційної політики реінтеграції, якими стали:

- відновлення та розвитку сфери культури на деокупованих територіях;
- збереження культурної спадщини та історичної пам’яті, що представляється як інструмент відновлення української ідентичності;
- формування українських наративів як основи інформаційна політика на деокупованих територіях;
- розвиток і підтримка мистецтва під час війни як засобу протидії російській дезінформації [29].

Отже, сьогодні в офіційних публічних меседжах, і не тільки, елементи інформаційної реінтеграції дедалі частіше набувають акцентів і масштабів первинного фундаментального значення. Відзначаючи це як позитивну тенденцію, необхідно зауважити, що будь-які зусилля щодо соціальної, політичної, економічної реінтеграції не матимуть очікуваного і, тим більше, швидкого результату без базової (первинної) україноцентованої культурної, мовної, світоглядної орієнтації, а також спрямованості на європейські правові цінності – права людини і верховенство права, справедливий суд, виключно правові способи вирішення конфліктів.

Україноцентризм тут розглядається і як інтегруючий принцип державної політики, зокрема інформаційної, що в основі має гуманістичну національну ідею державотворення [30]. Водночас, україноцентризм означає свободу, рівні можливості й процвітання, сприяння розвитку всіх національних меншин, об’єднаних єдиним розумінням українського народу і української держави.

Проте комплекс унікальних проблем інформаційної реінтеграції в Україні цим не вичерпується і напевно взагалі можливо його сьогодні уявити й у повній мірі досягнути в межах державної реінтеграційної політики.

Загалом, реінтеграція зруйнованих війною територій не є новим досвідом для людства, але українська реінтеграція, як відзначають міжнародні експерти, ймовірно, буде відрізнятися від наявних прикладів, і прості порівняння з реінтеграцією Західної Європи у світову економіку після Другої світової війни можуть виявитися обмежено корисними. Це зумовлюється тим, що методи дезінформації ХХІ століття істотно

змінюють завдання реінтеграційної політики держави, роблять їх більш системними і складними. Наприклад, питання про те, як вчиняти з колаборантами, буде особливо складним і вимагатиме зваженого поєднання дипломатії, механізмів переінформування та ретельного застосування правової методології [31].

Окремою проблемою української реінтеграції, що також має розглядатися в межах системної інформаційної політики реінтеграції – як політики у своїй основі екстериторіальної і людиноцентрованої, є повернення громадян України на батьківщину.

Важливість вирішення цієї проблеми і невід’ємна роль у цьому української держави підкреслюється міжнародними партнерами, зокрема Міжнародною організацією міграції (International Organization for Migration, IOM). Так, у преамбулі до Стратегії IOM щодо підтримки повернення в Україну наголошується: “Настав час планувати та готуватися до підтримки повернення та реінтеграції, оскільки в Україні, Європейському Союзі (ЄС) та приймаючих країнах тривають обговорення відповідної політики та програмування... Зобов’язання та рішення, прийняті на рівні політики та програми щодо повернення та реінтеграції, мають бути узгодженими, ґрунтуватися на фактах і підтримувати потенційних репатріантів та український уряд, а також поточні пріоритети та дії з реагування на надзвичайні ситуації” [32]. Виходячи з цього, Стратегія містить окремий розділ, який виділяє проблему інформаційного забезпечення процесів повернення до України.

Хоча повернення репатріантів значною мірою залежить від розвитку обставин війни, рішень української державної влади та приймаючих сторін, а також самих біженців, українські громадяни за кордоном продовжують потребувати підтримки шляхом надання достовірної, актуальної інформації про ситуацію, правові питання, права та послуги з повернення.

Відповідно до згаданої Стратегії IOM ключовими напрямками роботи, пов’язаної з поверненням, є: надання необхідної всебічної інформації, що дасть змогу мігрантам приймати обґрунтовані рішення про повернення без зайвих ризиків; врахування психосоціальних аспектів; інформування про легальні шляхи та схеми тимчасового захисту, у тому числі щодо його (припинення) продовження у разі повернення до України на добровільній основі (з урахуванням можливості тимчасового повернення); інформування про варіанти та умови повернення до місця проживання; направлення до відповідних служб [32].

Значна частина українських біженців потенційно повертатиметься додому до тимчасово окупованих територій, але їх повернення не відбуватиметься одночасно. З огляду на це їх інформаційна реінтеграція має стати основою комплексного людиноцентрованого підходу – реінтеграції в економічному, соціальному та психосоціальному аспектах з адаптацією індивідуальної реінтеграції до колективної реінтеграції на рівні окремої території (приміром, територіальної громади). Реалізація такого наміру видається можливою тільки у взаємодії державної влади, органів місцевого самоврядування і власне населення конкретних територіальних громад відповідно до місцевих пріоритетів і поточних зусиль з реінтеграції та відновлення.

Висновки. З огляду на складність і взаємопов’язаність чинників та особливостей українських реінтеграційних процесів, конкретизація напрямів і заходів державної інформаційної політики реінтеграції, яка власне і повинна забезпечувати реальну базисну інформаційну реінтеграцію, імовірно, завжди буде процесом адаптивним, через невизначеність і непередбачуваність умов, в яких усе відбуватиметься. Але, водночас інформаційна реінтеграція має здійснюватися на єдиних універсальних для всіх

громадян України (зокрема, жителів деокупованих, прилеглих до них і прикордонних з РФ територій) засадах, що відповідатимуть принципам рівності і справедливості, демократичності, повазі до прав людини. Власне інформаційний фокус основи реінтеграційних процесів в інформаційному суспільстві, яке постійно розвивається, вимагає насамперед осмислення шляхів якісного гарантування й забезпечення в Україні інформаційних прав людини та їх поточної генерації – цифрових прав, а також широкого впровадження і в процеси реінтеграції найкращих здобутків цифровізації.

Використана література

1. Ревенко А.Д. Інтеграція чи дезінтеграція: уроки реформування Єврозони. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2019. Вип. 4. С. 104-114. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-745x.4.2019.177642>
2. Явір В.А. Етнополітична інтеграція та дезінтеграція у сучасному світі: політико-правовий концепт: монографія. Київ: Логос, 2018. 468 с.
3. Frank Schimmelfennig. Theorizing Crisis in European Integration, in Dinan, Desmond, Neill Nugent, and William E. Paterson: The European Union in Crisis, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2017, pp. 316-336.
4. Lucas Schramm. European disintegration: a new feature of EU politics. College of Europe Policy Brief series. № 3(19). May 2019. URL: https://www.coleurope.eu/sites/default/files/research-paper/schramm_cepob_3-19_0.pdf
5. Martijn Huysmans, Sven Van Kerckhoven. The Causes and Modes of European Disintegration. Politics and Governance. 2023. Vol. 11. Issue 3. Pp. 1-4 DOI: <https://doi.org/10.17645/pag.v11i3.7163>
6. Schmitter P.C. European Disintegration?: A Way Forward? Journal of Democracy. 2012. 23(4), 39-46. <https://doi.org/10.1353/jod.2012.0070>
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021>
8. Кресіна І. О. Реінтеграція як складова державної етнонаціональної політики: актуальність дослідження та імплементації. Держава і право : Політичні науки. 2016. Вип. 73. С. 61-73.
9. Явір В. А. Реінтеграція тимчасово окупованих територій як завдання етнонаціональної політики України. Правова держава. 2017. №. 28. С. 437-444.
10. Явір В.А. Інтеграція та дезінтеграція держави як виклик для етнонаціональної політики України. За матеріалами доповіді на засіданні Президії НАН України 7 липня 2021 року. Вісник НАН України. 2021. № 9. С. 29-39. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2021.09.029>
11. Гай-Нижник П. П., Батрименко О. В., Чупрій Л. В. Реінтеграція Криму та послаблення кримської регіональної проросійської ідентичності в контексті реалізації державної політики національної безпеки України. Гілея: науковий вісник. 2015. №103. С. 333-339.
12. Степико М. Т. Реінтеграція окупованих територій Донбасу та Криму: проблеми та шляхи їх вирішення. Політологічний вісник. 2015. №. 79. С. 444-453.
13. Степико М. Т. Гуманітарна реінтеграція окупованих територій Криму та Донбасу. Стратегічні пріоритети. Серія: Філософія. 2016. №. 1. С. 68-74.
14. Явір В. Реінтеграція тимчасово окупованих територій Донбасу: передумови та перспективи. Studia politologica ucraïno-polona. 2017. №. 7. С. 121-128.
15. Явір В.А. Роль інформаційної політики в реінтеграції України. Гілея: науковий вісник. 2017. №121. С. 239-242.
16. Кресіна І. О., Явір В. А. Роль інформаційної політики в реінтеграції тимчасово окупованих територій. 2018. URL: <https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/13d30477-7f62-408d-9c4c-a3f842ae770a/content>

17. Медяник І. Зарубіжний досвід формування в Україні моделі реінтеграції тимчасово окупованих та анексованих територій. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 3 (124). С. 298-305
18. Семчинський К. В. Хорватські уроки для України: деокупація, реінтеграція та розбудова миру. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2020. № 6. С. 56-66.
19. Семчинський К. В. Уроки Шрі-Ланки для України: деокупація, реінтеграція та розбудова миру. Регіональні студії. 2021. Вип. 25. С. 11–15.
20. Георгій Почепцов. Інформаційні війни: переосмислення триває. 14 жовтня 2012. URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/5953/2012-10-14-informatsiyni-viyny-pereosmyslennya-tryvaie/>
21. Про підготовку до дій із стабілізації ситуації на деокупованих територіях Донецької і Луганської областей та їх реінтеграції: постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2023 року № 486. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/486-2023-%D0%BF>
22. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року "Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя": Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 117/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117/2021>
23. План заходів з реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2021 р. № 1171 (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2023 р. № 288-р). URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/642/d58/b53/642d58b53c2dd359261160.doc>
24. Стартував проєкт Reintegration Management Program за підтримки Офісу Президента України. Президент України. 12 квітня 2024 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/startuvav-proyekt-reintegration-management-program-za-pidtri-90277>
25. Стратегія когнітивної деокупації Криму. Представництво Президента України в Автономній республіці Крим. 2023 рік. URL: <https://ppu.gov.ua/documents/stratetiia-kohnityvnoi-deokupatsii-krymu/>
26. Пріоритетні кроки української держави після деокупації Криму. Представництво Президента України в Автономній республіці Крим. 2023 рік. URL: <https://ppu.gov.ua/documents/priorytetni-kroky-ukrayinskoji-derzhavy-pislya-deokupatsiiji-krymu/>
27. Максимально швидка реінтеграція: в уряді розповіли про підготовку стратегії для деокупованих територій. Укрінформ. 29.03.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3846174-maksimalno-svidka-reintegracia-v-uradi-rozpovili-pro-pidgotovku-strategii-dla-deokupovanih-teritorij.html>
28. Уповноважений виступив на Всеукраїнському форумі "Культурна та інформаційна реінтеграція деокупованих територій". 29.03.2024. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/news/upovnovazhenyi-vystupyv-na-vseukrainskomu-forumi-kulturna-ta-informatsiina-reintehratsiia-deokupovanykh-terytorii>
29. 29 березня в Києві відбудеться Всеукраїнський форум «Культурна та інформаційна реінтеграція деокупованих територій». Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mcip.gov.ua/events/u-kyievi-vidbudetsya-vseukrayinskyj-forum-kulturna-ta-informaczijna-reintegracziya-deokupovanyh-terytorij/>
30. Лизанчук В. Україноцентризм – інтегруючий принцип формування журналістського професіоналізму. Вісник Львівського університету. Серія : Журналістика. 2017. Вип. 42. С. 167-177.
31. Ronald A. Brand. Planning for Ukrainian Reintegration. Symposium «International Law in the Face of Russia's Aggression in Ukraine: The View from Lviv». April 3, 2024. URL: <https://www.justsecurity.org/94100/planning-for-ukrainian-reintegration/>
32. Return, Reintegration and Recovery. IOM's Strategy for supporting return to Ukraine. Report. September 2023. URL: https://reliefweb.int/attachments/f8ab6c11-b015-4622-806c-d65c57030316/ioms-strategy-on-returns-to-ukraine-2023_sept-2023-final.pdf